

ინოვაციური პროცესი, როგორც ანტიკრიზისული მართვის ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორი

doi.org/10.36962/104/6-9/2021697

თამარ დუდაური

ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი
tamrodudka@yahoo.com

რეზიუმე

კრიზისის პირობებში ბიზნესის გაძღოლის, კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნების და კომპანიის განვითარებისათვის აქტუალური და მნიშვნელოვანია ისეთი საკითხის გადაჭრა, როგორიცაა ინოვაციური პროცესის როლი კომპანიის ანტიკრიზისულ მართვაში. არადა საერთაშორისო ბაზრების გლობალიზაციის პირობებში სისტემა, რომელიც ვერ აფასებს ინოვაციური პოტენციალის როლს, აწყდება ბაზარზე თავისი პოზიციების შესუსტების, მომხმარებელთა დაკარგვის და მოგების დონის შემცირების ტენდენციას. ყოველივე ეს ხელს უწყობს კრიზისული სიტუაციის წარმოშობას და საბოლოო ჯამში იწვევს მთელი სისტემის კრახს. ამრიგად, ინოვაციური მიმართულების განვითარება წარმოადგენს ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას კომპანიის განვითარების ახალ დონეზე ასასვლელად.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციები, კრიზისი, ანტიკრიზისული მართვა, ინოვაციური სტრატეგია, ინოვაციური პოტენციალი.

შესავალი

ქართული ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე შეიმჩნევა ინოვაციური კრიზისი, რომელიც ვლინდება სიახ-

ლევების შექმნისა და დანერგვის პროცესის მართვის მკვეთრი შემცირების, ამ მიმართულებით დაფინანსების წყაროების სიმცირის და კვლევითი ინსტიტუტების გაუქმების ტენდენციაში. ამის გათვალისწინებით ინოვაციური პროცესების მართვაში არსებული პრობლემების შესაძლო გადაწყვეტილებების ძიება წარმოადგენს ანტიკრიზისული მართვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანას. ამას გარდა აუცილებელი ხდება ანტიკრიზისული მართვის ისეთი ელემენტის გათვალისწინება, როგორიცაა ქართველი და უცხოელი მეცნიერების მიერ შემუშავებული ინოვაციური მართვის მექანიზმების ეფექტიანი გამოყენების შეფასების შესაძლებლობა.

მაღალტექნოლოგიური გამოგონებების შემუშავება და დანერგვა შექმნილ რთულ, კრიზისულ პირობებში წარმოადგენს ერთადერთ სწორ მიმართულებას საქართველოში ბიზნესის ეფექტიანად განვითარებისათვის, ვინაიდან სწორედ ბიზნესი გვევლინება ინოვაციების შექმნის მნიშვნელოვან წყაროდ. ერთმნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ეკონომიკური პოტენციალი, რესურსები, პროდუქციის ექსკლუზიურობის ხარისხი გახდება კომპანიის პროგრესის მამოძრავებელი ძალა და მოგების გაზრდის საშუალება. ყოველივე ეს კი შესაძლებელია კომპანიის განვითარების ინოვაციური სტრატეგიის რეალიზაციით. ამრიგად, ნათლად შეგვიძლია დავინახოთ კომპანიის განვითარებაში მეცნიერებატევადი წარმოების პირველხარისხოვანი როლი და უნარი მოახდინოს მოგების გენერირება ახალი ტექნოლოგიების შემუშავებისა და დანერგვის ხარჯზე. ნათელია, რომ რაც უფრო მაღალია კომპანიის ინოვაციური პოტენციალი, მით უფრო წარმატებით შეძლებს იგი კრიზისული მოვლენების თავიდან აცილებას.

თანამედროვე ინოვაციების განვითარების ეტაპზე, მრავალი კომპანია ანტიკრიზისული მართვის ორგანიზაციას ახდენს რესტრუქტურიზაციის საფუძველზე. ამ მიზნის რეალიზაციისათვის კომპანიები გამოყოფენ არაპროფილურ აქტივებს და ახდენენ კონცერნებში და ჰოლდინგებში გარდაქმნას, რომლებიც საშუალებას იძლევიან უფრო მოქნილად მოახდინონ რეაგირება და ადაპტირება ბაზრის ცვლილების დინამიკასთან და ინოვაციების რეალიზაცია.

ქირითადი ტექსტი

მსოფლიო ეკონომიკის არასტაბილური მდგომარეობა კომპანიებისაგან მოითხოვს წარმოების ეფექტიანობის, პროდუქციის და მომსახურების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების, საქმიანობის წარმართვის და წარმოების მართვის ეფექტიანი ფორმების დაწერგვის გზით. კომპანიის ტექნიკურ-ტექნოლოგიური დონის ამაღლების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ელემენტია ინოვაციური საქმიანობა. ამასთან აქტუალური ხდება კითხვები, რომლებიც დაკავშირებულნი არიან ინოვაციური საქმიანობის მართვის ხარისხის ამაღლებასთან და ინოვაციური გადამწყვეტილებების დაწერგვის პროცესის გამარტივებასთან.

კრიზისის მართვის პროცესში ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ელემენტს წარმადგენს ინოვაციები - ცვლილებები კომპანიაში, რომელიც ხელს უწყობს ახალ, როგორც წესი, უფრო ეფექტიან ქმედებებს. ინოვაციები ჩვეულებრივ ატარებენ პრინციპულ სიახლეებს, ისინი გამოირჩევიან ცვლილებების ფართე სპექტრით.

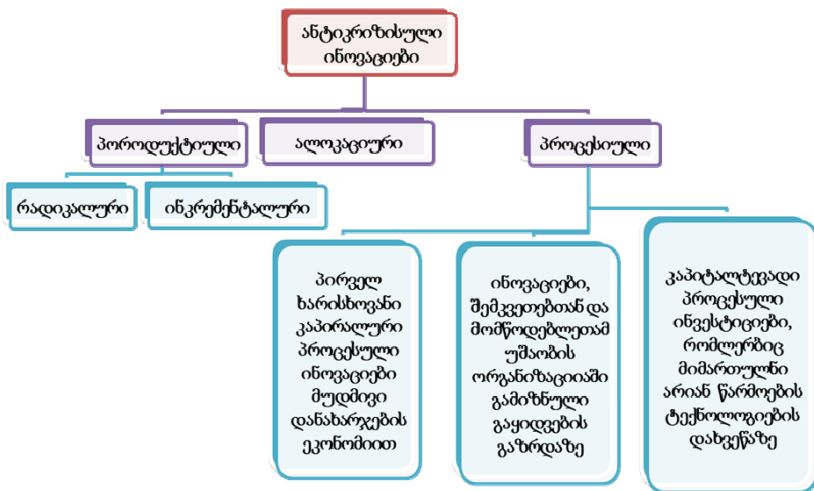
თანამედროვე ეტაპზე ინოვაციები ანტიკრიზისულ მართვაში წარმოადგენენ მის ძირითად ელემენტს და კომპანიის საქმიანობაზე ზემოქმედების ხერხს. მათ შეიძლება ჰქონდეს აბსოლუტურად განსხვავებული მიმართულება, მაგრამ ძირითადი მიზანი იქნება ერთი - კომპანიის წარმატებული ფუნქციონირება. ინოვაციებმა ანტიკრიზისულ მართვაში შესაძლოა იმოქმედოს საწარმოს მართვაზე მთლიანობაში, წარმოებაზე, კონტრაგენტებთან მუშაობაზე და ა.შ. ინოვაციების საქმის ცოდნით გამოყენებამ შეუძლია კომპანიას აარიდოს კრიზისული სიტუაცია, ასევე გახდეს კომპანიის კრიზისიდან გამოყვანის სტრატეგიის განუყოფელი ნაწილი. [1]

ანტიკრიზისული მართვა გაგებული როგორც კონკურენტუნარიანი პროდუქციის შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესი შესაძლოა დახასიათდეს, როგორც საინვესტიციო (ინვესტიციებზე დაფუძნებული) ანტიკრიზისული მართვა, იმ პირობით, რომ ხელმისაწვდომი იქნება შესაბამისი ინვესტიციები თვითდაფინანსების, მოზიდული ან სასესხო კაპიტალის სახით.

ინვესტიციებზე დაფუძნებული ანტიკრიზისული მართვის ნაირსახეობას, მიმართულს პროდუქციის გამოშვებისა და რეალიზაციის გაზრდაზე, წარმოადგენს ანტიკრიზისული მართვა ინოვაციების საფუძველზე. საინვესტიციო პროექტების განხორციელებას, ინვესტირებას კომპანიისათვის ახალ ტექნოლოგიებში, ხშირად უწოდებენ ინოვაციურ პროექტებს.

ინოვაციური მენეჯმენტის ხერხებს გააჩნიათ მოქმედების მიმართულება ინოვაციების წარმოებისა და გაყიდვის სფეროში. ეს მიმართულებები განისაზღვრებიან ინოვაციური პროცესის სტრუქტურით.

თუ ვისაუბრებთ ინოვაციებზე ანტიკრიზისული მართვის განსახორციელებლად, ამ მიმართებით უნდა განვიხილოთ ანტიკრიზისული ინოვაციების კლასიფიკაცია (იხ. ნახ. 1).

ნახ. 1. ანტიკრიზისული ინოვაციების კლასიფიკაცია

პროდუქტიული ინოვაცია შეიცავს ახალი პროდუქტის მიღებას ბაზარზე განსაზღვრული მოთხოვნის დაკმაყოფილების მიზნით, ხოლო პროცესული ინოვაციები ნიშნავს ახალ ელემენტებს სანარმოო, მართველობით, ორგანიზაციული, მარკეტინ-

გული და სხვა პროცესების წარმართვისათვის. პროდუქტიულ ინოვაციებს გააჩნიათ საბაზრო ორიენტაცია და განისაზღვრებიან ძირითადად მომხმარებელთა მოთხოვნილების შესაბამისად, მაშინ, როცა პროცესული ინოვაციები განისაზღვრებიან ძირითადად შიდა ფაქტორებით და მათი რეგულირება ხდება ეფექტიანობის თვალთახედვით.

სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ პროდუქტიული ინოვაციები მოითხოვს ორგანიზაციისაგან მომხმარებელთა მოთხოვნილებების მოდელის ასიმილირებას შესაბამის დიზაინში. ხოლო პროცესული ინოვაციები მოითხოვენ იმას, რომ ორგანიზაციამ წარმოების ეფექტიანობისა და პროდუქტის კომერციალიზაციისათვის გამოიყენოს ახალი ტექნოლოგიები. [15]

ანტიკრიზისულ მართვაში აქცენტის გაკეთება პროდუქტიულ და პროცესულ ინოვაციებზე შეესაბამება უფრო ზოგადად მიღებულ მენეჯმენტის თანამედროვე შეხედულებებს, მაგალითად, როგორიცაა „ბრილიანტის კონცეპცია“. ეს არის აღდგენის კონცეფცია, რომელიც მხარს უჭერს კომპანიის კონკურენტუნარიანობის განვითარებას. აღნიშნული კონცეპციის თანახმად კომპანიის კონკურენტუნარიანობის მთავარ ფაქტორს, როგორც ხანგრძლივადიან, ისე მოკლევადიან პერიოდში წარმოადგენს კომპანიის ინოვაციურობა, ე.ი. მისი უნარი დანერგოს, როგორც რადიკალური ისე კერძო ინოვაციები.

ნებისმიერი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა აღწევს წარმატებას თავის საქმიანობაში, თუ იმყოფება თანმიმდევრული და განუწყვეტელი განვითარების მდგომარეობაში. როგორ წარმატებულადაც არ უნდა ფუნქციონირებდეს სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, თუ მისი ხელმძღვანელობა არ არის გამიზნული ახალი ტექნოლოგიების ათვისებაზე, რომელიც საშუალებას მისცემთ მათ აწარმოონ მაღალი ხარისხის ახალი სახეობების პროდუქცია და ამასთან მინიმუმამდე დაიყვანოს დანახარჯები, მაშინ იგი შესაძლოა მოკლე დროის პერიოდში გახდეს არაკონკურენტუნარიანი. ყოველივე ეს კი იწვევს კრიზისული სიტუაციის დადგომას და შესაძლოა გამოიწვიოს კომპანიის გაკოტრება.

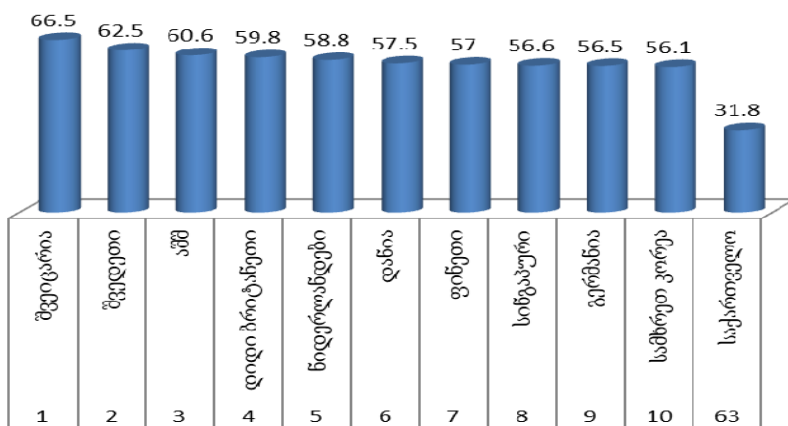
განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეს პრობლემა ქართული ეკონომიკისათვის, განსაკუთრებით საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში. თანამედროვე ეტაპზე ქვეყანაში შექმნილი ეკონომიკური სიტუაცია ხასიათდება წარმოებისა და კონკურენტუნარიანობის შემცირების ტენდენციით, კომპანიათა უმრავლესობის დაუინტერესებლობით გაატარონ ინოვაციური ღონისძიებები, ასევე სახელმწიფო დონეზე მთლიანი ინოვაციური პოლიტიკის შექმნის სურვილის არ არსებობით.

საქართველოში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა სახელმწიფოს მხრიდან ინოვაციების განვითარების ხელშეწყობას. ჯერ კიდევ 2014 წელს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ბაზაზე შეიქმნა ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო, რომლის მიზანია შექმნას საქართველოში ისეთი სახის ეკოსისტემა, რომელიც ხელს შეუწყობს ქართულ ბიზნეს წარმატებით შეიმუშაოს და დანერგოს თანამედროვე ინოვაციები. ასევე მნიშვნელოვანი იყო ქვეყნის ინოვაციური განვითარებისათვის საკანონმდებლო ბაზის შექმნა. ამ მიმართებით 2016 წელს საქართველოს პარლამენტმა მთავრობის წარდგინებით განიხილა და მიიღო კანონი „ინოვაციების შესახებ“, რომლის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ქვეყანაში შეიქმნას ეროვნული ეკოსისტემის განვითარებისათვის სათანადო პირობები, ასევე ხელი შეუწყოს სხვა ქვეყნებში შემუშავებული ახალი ტექნოლოგიებისა და სხვა სიახლეების ქართულ ბიზნესში დანერგვას, რითაც ხელი შეეწყობა ქართულ ექსპორტს და კომპანიების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, რაც მნიშვნელოვანი საწინდარი გახდება ქართულ კომპანიებში ანტიკრიზისული მართვის სისტემის განვითარებისათვის.[3]

თანამედროვე პირობებში სააგენტომ შექმნა მნიშვნელოვანი სივრცე ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარებისათვის, სადაც ჩართული იყო უმაღლესი სასწავლებლები, რომლებსაც გაუწია ინფრასტრუქტურული და სხვა სახის დახმარება. სააგენტო ასევე ახდენს გრანტების გაცემას სტარტაპებსა და მცირე ბიზნესისათვის წარმომადგენლებისათვის. მარტო 2019

წელს გაიცა 15000000 ლარზე მეტი და დაფინანსდა ჯამში 97 ბენეფიციარი. ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო ახდენს რა მაღალტექნოლოგიური ინოვაციური იდეების დაფინანსებას, ამ მიზნით სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მას გამოეყო 35 მილიონი ლარი.[4]

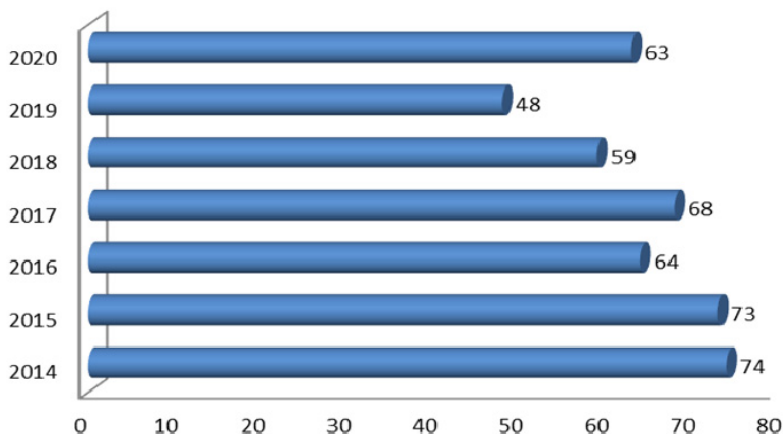
მსოფლიოს ქვეყნების ინოვაციური განვითარების განსაზღვრისათვის იყენებენ ინოვაციის გლობალურ ინდექსს. იგი შეიცავს 96 ინდიკატორს და მოიცავს 131 ქვეყანას. ამ რეიტინგის ტოპ-10 შემდეგნაირად გამოიყურება (იხ. დიაგრამა 1.) [5]

დიაგრამა 1. ინოვაციის გლობალური ინდექსის ტოპ-10 2020 წელს [5]

წყარო: დიაგრამა შედგენილია Global Innovation Index 2020-ის მონაცემებზე დაყრდნობით.

როგორც დიაგრამიდან ჩანს ამ რეიტინგში ლიდერობს შვეიცარია, მას მოყვებიან შვედეთი და აშშ. საქართველო 2020 წლის რეიტინგში იკავებს 63 ადგილს. თუ განვიხილავთ ამ რეიტინგში საქართველოს მონაცემებს წლების მიხედვით, დავინახავთ, რომ იგი საკმაოდ ცვალებადია (იხ. დიაგრამა 2.).

დიაგრამა 2. ინოვაციის გლობალურ რეიტინგში, საქართველოს რეიტინგი წლების მიხედვით [5]

წყარო: დიაგრამა შედგენილია Global Innovation Index - ის მონაცემებზე დაყრდნობით.

როგორც დიაგრამიდან ჩანს, საქართველოს აღნიშნულ რეიტინგში წლების განმავლობაში ჰქონდა დადებითი ტენდენცია, გამოჩენილი წარმოადგენს 2020 წელი. ამ წელს საქართველომ რეიტინგში დაიკავა 63-ე ადგილი, მაშინ როდესაც 2019 წელს იგი 48-ე იყო. რაც გამოწვეული იყო ქვეყანაში COVID-19-ის პანდემიის წინააღმდეგ დაწესებული შეზღუდვებით და ფინანსების სოციალურ მოთხოვნილებებზე გადანაწილებით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ საქართველოს მთავრობა ახდენს საერთაშორისო ინსტიტუტებიდან ინვესტიციების მოზიდვას ქვეყანაში ინოვაციური საქმიანობის განვითარებისა და დახვეწისათვის. ამის მაგალითს წარმოადგენს 2016 წელს განვითარებისა და რეკონსტრუქციის საერთაშორისო ბანკთან დადებულ ხელშეკრულება, რომლის თანახმადაც სააგენტომ მნიშვნელოვანი თანხების ინვესტირება განახორციელა ეროვნული ინოვაციების ეკოსისტემის პროექტში. ასევე სააგენტომ 2022 წლამ-

დე გაახანგრძლივა აღნიშნულ პროექტში მონაწილეობა.

საქართველოში კომპანიების კონკურენტუნარიანობისა და ინოვაციური მენეჯმენტის განვითარების კუთხით მნიშვნელოვან სამუშაოს ასრულებს სააგენტო „ანარმოე საქართველოში“, რომელიც არის ის სახელმწიფო უწყება, რომლის მოვალეობაა სამენარმოე გარემოს გაუმჯობესება ქვეყანაში, ასევე კომპანიების დახმარება კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში და კრიზისული სიტუაციის მართვაში.

დასკვნა

ჩვენს ქვეყანაში ინოვაციური მენეჯმენტის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია შემდეგი ისეთი ძირითადი ნაბიჯების გადადგმა, როგორებიცაა: სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ინფრასტრუქტურის შექმნა; ინოვაციურ სანარმოებში ინვესტიციების მოზიდვის ხელშეწყობა; ამ მიმართებით საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა; საგადასახადო შეღავათების სისტემის გაუმჯობესება; სიახლეების გავრცელებისა და დანერგვის მიზნით საპატენტო-სალიცენზიო რეგულაციების სრულყოფა; ქვეყანაში რისკების დაზღვევის სრულყოფილი სისტემის ჩამოყალიბება; ტექნოლოგიური და სხვა სახის ინოვაციების გავრცელების მექანიზმის შექმნა და ა.შ.

მნიშვნელოვანი როლი ანტიკრიზისულ მართვაში ეკუთვნის ინოვაციურ მენეჯმენტს. ანტიკრიზისული მართვის მექანიზმის შესწავლისას მივედით დასკვნამდე, რომ მის ძირითად საფუძველს წარმოადგენს ინოვაციური ფორმების, მეთოდების და ხერხების გამოყენება. უფრო მეტიც, განვითარების პროცესი არ მთავრდება უფრო დახვეწილი ტექნოლოგიური გადაწყვეტილებების მიღებით, არამედ ინოვაციურმა ტექნოლოგიამ აუცილებლად უნდა გაიაროს დახვეწის ყველა სტადია ინოვაციურ სტრუქტურებში. ყოველივე ეს გახდება კომპლექსური ანტიკრიზისული პოლიტიკის გატარების საფუძველი, რომელიც ხელს შეუწყობს თანამედროვე ბიზნეს-გარემოში კომპანიის ფუნქციონირებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Larsson L. Characteristics of Production Innovation. Printed by Luleå University of Technology, Graphic Production 2017. Pp.1-2 <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1088498/FULLTEXT01.pdf> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 06.07.2021).

2. Meištė R., Jakštienė S. Crisis Diagnosis in Anti-Crisis Management Process in a Company. Institute of Economic Research Working Papers No. 9/2015. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/219625/1/ier-wp-2015-009.pdf> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.07. 2021).

3. საქართველოს კანონი „ინოვაციების შესახებ“ თბ. 2016. 22 ივნისი. გვ. 1. <https://gita.gov.ge/res/docs/%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%91.pdf> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.05.2021).

4. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო. <http://fablab.gov.ge/geo/static/51/GITA> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.05.2021).

5. WIPO. Global Innovation Index 2020. https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020/ ((უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 10.05.2021).

REFERENCES:

1. Larsson L. Characteristics of Production Innovation. Printed by Luleå University of Technology, Graphic Production 2017. Pp.1-2 <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1088498/FULLTEXT01.pdf>

2. Meištė R., Jakštienė S. Crisis Diagnosis in Anti-Crisis Management Process in a Company. Institute of Economic Research Working Papers No. 9/2015. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/219625/1/ier-wp-2015-009.pdf>

3. Law of Georgia „On Innovations”. Tb. 2016. 22 June. P. 1.

<https://gita.gov.ge/res/docs/%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%91.pdf>
(In Georgian Language).

4. End Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia. Innovation and Technology Agency. <http://fablab.gov.ge/geo/static/51/GITA> (In Georgian Language).

5. WIPO. Global Innovation Index 2020. https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2020/

INNOVATION PROCESS AS ONE OF THE KEY FACTORS IN ANTI-CRISIS MANAGEMENT

Tamar Dudauro

Academic Doctor of Economics,
Associate Professor of
Caucasus International University
tamrodudka@yahoo.com

RESUME

The issues such as the role of the innovation process in the company's anti-crisis management are relevant and important for running a business, maintaining competitiveness and developing a company in times of crisis. Whereas in the context of the globalization of international markets, the system that fails to appreciate the role of innovation potentially faces a tendency to weaken its market position, to lose customers and to reduce its profitability. All this contribute to the emergence of a crisis situation and eventually leads to the collapse of the entire system. Thus, the development of innovative direction is one of the priority directions to reach a new level of development of the company.

Moreover, for the development of innovative management in

our country, it is important to take the following key steps, such as: creating the infrastructure for scientific research institutions; Promoting investment in innovative enterprises; Improving the legal framework in this regard; Improving the system of tax benefits; Facilitating patent-licensing regulations to disseminate and implement innovations; Establishing a comprehensive risk insurance system in the country; Creating a mechanism for disseminating technological and other type of innovations, etc.

Innovative management plays a crucial role in anti-crisis management. During studying the anti-crisis management mechanism, we came to the conclusion that its main basis is the use of innovative forms, methods and techniques. Moreover, the development process does not end with more sophisticated technological decisions, but rather the innovative technology must necessarily go through all the stages of improvement in innovative structures. All these will become the basis for a complex anti-crisis policy that will facilitate the operation of the company in a modern business environment.

Keywords: Innovations, Crisis, Anti-crisis Management, Innovative Strategy, Innovative Potential.